

ՀԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ԶԷԻ ԳԻՏԵՐ ՍՈՐՎԵՑԱՅ»

Շատ մը առիթներով, յատկապէս մանկավարժական կալուածէն ներս, կեանքը՝ դպրոց իրրեւ կը ներկայացուի, փորձութիւնները՝ ազդարարութիւններ, վտանգներ՝ ուսուցիչներ, փորձաճանաչներ՝ դասագրքեր, հարուածները՝ պատիժներ, ծրագիրները՝ նօթատետրեր, մարդիկ՝ դասընկերներ, եւլն.: Սովորական դպրոցի մը եւ կեանքի դպրոցին հիմնական տարբերութիւնն այն է, որ առաջինը դասարանային յստակ քաժանումներ ունի, կրթական յատուկ ծրագրի մը կը հետեւի, ընդհանուր պատասխանատու մը՝ տնօրէն մը ունի, որ կը հսկէ ուսուցիչ-աշակերտ, աշակերտ-աշակերտ, ծնող-ուսուցիչ փոխ-յարաբերութեանց բնականոն ընթացքին: Յանախ ըստած է որ «Ուսումը անվախճան է»: Թերեւս աւելի նպատակայարմար ու ճիշդ պիտի ըլլար ըսել. «Կեանքի դպրոցին ուսումը անվախճան է», որովհետեւ ըստ ներկայ ընկերութեան մօտ կազմուած ըմբռնումին, մարդիկ ուսման այս կամ այն աստիճանը կը նուաճեն, նպատակի մը իրագործման համար, որ ի վերջոյ, կեանքի մէջ այս կամ այն ասպարէզէն ներս «օրինաւորապէս» մօտ Գործելու արտօնագիրը պիտի տայ: Տեսնուած է նաեւ որ ոմանք երկրորդ կամ երրորդ մասնագիտութեանց կը տիրապետեն, բայց վերջապէս կանգ կ'առնեն ու կը դառնան կեանքին: Այս իմաստով վերջակէտ մը կը դրուի ուսման, որով ուսանողը հասած ըլլալով իր ակնկալած քարձրութեան, կեանքի ծովուն վրայ կը սկսի թիավարել: Սակայն հազիւ հասած այդ կարծեցեալ վերաջկէտին, նոր էջ մը կը բացուի «ուսումնական» իր կեանքին մէջ, նոր վարժարան մը կը սկսի յաճախել, ուր այլեւս տնօրէնի մը խուզարկու

հետեւողութիւնը չկայ, ոչ ալ համալսարանական դասախօսին տուած խորհուրդներուն կողմնացուցային ճշգրտութիւնը, այլ ամէն ինչ թողուած է սեփական դատողութեան, այն ալ՝ ինչքանով որ Աստուած պարգեւած է տուեալ անձին: Կեանքի այս դպրոցին մէջ, սովորական դպրոցի մը կիսամեայ եւ ամսավերջի քննութիւններուն, կամ պարբերական գրաւորներուն համագործելոյթներ կան, որոնց գնահատական ճիշդը մէկի փոխարէն կրնան քաղմաթիւ ուսուցիչներ տալ, որոնք շրջապատիդ մէջ շարժումներուդ հետեւող անձերն են կամ սոսկ դիտողներ: Դասարանի մը մէջ, հետաքրքրական է դիտել սրբագրուած քննութեան մը թուղթերուն վերադարձման պահը, երբ աշակերտներու ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ աւելի ուսուցչին կատարած սրբագրութեան ճիշդ կամ սխալ ըլլալուն վրայ, քան թէ՝ իրենց կատարած սխալներուն վրայ...: Ոմանք կ'առարկեն ըսելով որ արդար չէ իրենց տրուած այդ ճիշդ եւ կը թուեն այն բոլորը, որոնք իրրեւ ճիշդ պատասխաններ կրցած են վերարտադրել, մոռնալով այն զանաւորութիւնները, որոնք այլապէս կարեւոր էին: Սխալներուն ուշադրութիւն չդարձնելու այդ թերութիւնը, մեր կողմէ կատարուած նոր սխալներ չընդունելու սովորութեան հետ միասին, աշակերտը կ'անդամալուծեն եւ չեն արտօններ որ սորվի մատուցուածքը: Նոյն այս ոգին է որ կը շարունակուի կեանքի դպրոցին մէջ, ուր «աշակերտները» իրենց կատարած կեանքի սխալներուն պատասխանատուութիւնը ուրիշներու վրայ կը քարդեն, պատճառ դառնալով որ երբեք չտեսնեն կատարուած սխալ մը ու երբեք ալ չկարենան սրբագրել զայն:

կատարուած գէշ արարքի մը պատասխանատուութիւնը մեր վրայէն հեռացնելու մարդկային տկարութիւնը, շատ մանր երախաներու վրայ կատարուած փորձերով եւս հաստատուած է: Ենթադրենք որ մանկապարտէզի ամենէն խոնարհ դասարանի աշակերտներուն յանձնուած առարկայ մը յանկարծ երեխաներուն ձեռքին մէջ կոտորուի: Մանկավարժը երբ հարց տայ անոնց թէ՛ ո՞վ կոտորեց, բոլորն ալ պիտի մերժեն կոտորած ըլլալ եւ ցուցամատով պիտի մատնանշեն կողքը կեցող երախան: Կացութիւնը նոյնն է նոյն տան մէջ: Մայր մը երբ հարցնէ իր զաւակներուն թէ ո՞վ կոտորեց դրան ապսկին, երեխաները պիտի ուրանան, եթէ պէտք ըլլայ նոյնիսկ ստելով որ ինքն իրեն ջարդուած է այդ ապակին: Ոմանք քաջ գիտնալով որ մայրը հեռուէն ականատես եղած է իրենց կատարածին, դարձեալ կը մերժեն իրենց վրայ առնել պատասխանատուութիւնը: Նոյնը փորձուած է նաեւ չափահասներու պարագային: Գործատեղիի մը մէջ, կորսուած առարկայ մը գտնել ջանալով, գործատէրը կը դիմէ աշխատատեղներուն, հարցնելով թէ ո՞վ պահած է այդ: Գործատէրները, տակաւին սուսնց իմանալու թէ ի՞նչ է պահուածը, բոլորն ալ միաբերան կ'ըսեն. «Ես չտեսայ. ես չառի»: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ կատարուածը երբ սխալ արարք է, ատոր պատասխանատուութիւնը չ'ուզեր իր վրայ վերցնել մարդ, սկսեալ իր անչափահաս տարիքէն մինչեւ գերեզմանումի օրը:

Ներքին այս զգացումն է որ խոչընդոտ կը հանդիսանայ սխալ մը խոստովանելու քաջութեան, որ այլապէս ինքնադաստիարակչութեան նպաստող սեփական իմաստը է: Սխալի մը պատասխանատուութենէն հեռանալու այս երեւոյթն է որ պատճառ կը դառնայ

որ յանախ օգտագործենք «չէի գիտեր՝ սորվեցայ» խօսքը, որուն կարիքը այսօր յանախակիօրէն պիտի չզգայինք, եթէ իր ժամանակին ընդունէինք սխալ մը: Սխալներու գումարման պատճառով է որ նախկինները չենք ճանչնար ու որպէս նոր կ'ընդունինք զանոնք: Նոյն խօսքին սերտօրէն առնչուած է նաեւ նմանահունչ այլ արտայայտութիւն մը՝ «Եթէ գիտնայի՛», որոնք երկուքն ալ ապարդիւն զոյնումի մը կ'առաջնորդեն, երբ անցեալը անցած ըլլալով, կարելի է միայն կատարուած սխալին սրբագրութեան աշխատանքով զբաղիլ, չմոռնալով որ «հին յանցանք մը ներելը, նորի մը արտօնութիւն տալ կը նշանակէ»: Խրատը իր մեծ դերակատարութիւնը ունի, որ կը նպաստէ «չէի գիտեր սորվեցայ» աւելի նուազ յանախականութեամբ օգտագործման: Ըսուած է. «Որքան շատ ականջ տաս խրատին, այնքան աւելի քիչ խրատ կը լսես»: Աստուածաշունչի գիրքերէն մէկուն՝ «Ժողովողի գիրք»ին իմաստուն հեղինակը կը գրէ. «Իմաստունին յանդիմանութիւն լսելը, յիմարներուն երգը լսելէն աւելի լաւ է» (Ժող. է. 5): Խրատին ականջ տալը ունի նաեւ այլ քարերար երես մը, որ «չէի գիտեր սորվեցայ»ն կը փոխէ «Գիտեմ, պիտի չսխալիմ»ի, որ նախագգուշացնող ձայնն է մեր մէջ:

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հայրերէն մին՝ Ս. Ներսէս Եպիսկոպոս Լամբրոնացին կ'ըսէ. «Քու ներսիդդ ուսուցիչ մը ունիս, քայց զգոյշ եղի՛ր որ չարհամարեաս անոր հրահանգները»: Կեանքի խորտուրորտ ճամբուն վրայ քացուած խորունկ փոսերուն մէջ որքան մարդիկ իյնալէ ու ելլելէ ետք ըսած են. «Չէի գիտեր սորվեցայ», ու տակաւին որքան մարդիկ պիտի իյնան ու ելլեն, ըսելով. «չէի գիտեր՝ սորվեցայ», քայց քանի՞ տոկոսը արդեօք պիտի ըսէ. «Գիտեմ, պիտի չսխալիմ»:

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ԶԻՖԹՃԵԱՆ